

Nádas Sándor

Macskalendárium

Zalai Károly: Minden hétre macska

Kétfajta ember van: aki szereti a macskákat és aki nem. Átmeneti zóna nemigen képzelhető el (kicsit igen, kicsit nem), legfeljebb olyasmiről lehet hallani, hogy valaki tartózkodóan kezdi életét, s csak lassan, lépésről lépésre jut el a macskabarátok táborába. De akit egyszer rabul ejtett egy macskaszem, az örökre rabja marad.

Legalábbis ezt vallja Zalai Károly, aki már a kötet fülszövegében bevallja, hogy a könyv egyik ihletője egy szürke macska volt, mely egyszer csak megjelent házának bejárata előtt. Az előszóból pedig az is kiderül, hogy a narrátor egy bolhapiacon talált egy macskákat ábrázoló évkönyvet, híres emberek idézeteivel: ez adta az ötletet a kötet szerkezetéhez. Az persze a végeredmény szempontjából teljesen mindegy, hogy e két tény igaz-e, vagy már a regény, a fabula része maga is: legyen elég annyi, hogy a könyv (regény? novellafüzér? kalendárium?) ötvenkét írást tartalmaz, pontosabban ötvenkét rövid történetet, laza naptári időrendben, melyek egymással nem tartanak kapcsolatot (első közbevetés: kivéve két bécsi elbeszélést, melyek bonyolult módon mégis egymás folytatásai), a különálló históriákat egy szürke macska „személye" tartja össze, mely minden elbeszélésben feltűnik, – igazi vándormotívum tehát –, megváltoztatva a novellák hőseinek életét. („Ha egy szürke macska ugrik eléd, megváltozik az életed!" – tartja a régi keleti bölcsesség, melyről persze éppúgy nem tudjuk, hogy szerzői kitaláció csupán, vagy valóban évezredes gondolat.) (Második közbevetés: aztán az utolsó novella végén kiderül, hogy a könyv mégiscsak kerek egész – az író egy pompás fordulattal visszakormányozza a szüzsét a könyv első mondatához, s ezzel minden részlet a helyére kerül, s a „regény" is végleg elmacskásodik: mert addigra már azt is tudjuk, hogy a macska egyben a világmindenség teljességének is a szimbóluma.)

Amikor az olvasó a negyedik-ötödik történet kapcsán rájön, hogy ebben a könyvben nincs előrehaladás, hanem csak helyben járás van (jóindulattal: körbe-körbe haladás), bizonyos kételkedés fogja el, bírja-e majd szuflával a szerző ötvenkét folytatáson át. Nyugtassuk meg az

olvasót: bírja. Egyfelől azért, mert Zalai Károly nemcsak író, hanem festő is – számos emlékezetes kiállítása volt az elmúlt évtizedekben: aminek csak egyik hozadéka, hogy a könyv illusztrációi is tőle származnak –, és egy képzőművész szemével képes látni és láttatni az állatot, felfedezve színeket és mozdulatokat, melyeket az átlagos macskafigyelő talán figyelmen kívül hagyna. Másfelől pedig azért, mert Zalai, íróként is (tegyük mindjárt hozzá, festőként is, de ez itt mellékkörülmény) erősen filozofikus alkat. Pompás esszék egész sorát alkotja meg az ember és a macska viszonyáról, a macskaság valóságos és jelképes mibenlétéről: felfogásában az állat a szabadság, a függetlenség szimbóluma egyrészt, másrészt pedig a legyőzhetetlenségé, a mindig újjászületni képes természeté. És ha ehhez még hozzátesszük, hogy a macska az örök nőiség, nőiesség jelképe is a szerző szerint, beláthatjuk, hogy bőven van muníciója akár ötvenkét macskatörténet megírására is.

De ne hőköljünk: mert bár a könyvnek komoly filozofikus mélységei (is) vannak, azért alapvetően egy fordulatos, szórakoztató, sokszor játékos-ironikus pikareszk regény ez, ahol a macska a pikáró, ő vándorol történetről történetre. Az egyes fejezetek hősei pedig (valóságos) híres emberek: írók, költők, próféták, filozófusok, tudósok, államférfiak (államnők). Történeteiket követve ezerötszáz évet barangolhatunk át, és művelődéstörténeti szemináriumaink során megismerhetjük Mohamed és Montaigne, Szerb Antal és Hrabal, Julio Cortazar és Walter Scott, Einstein és Colette, Lincoln és Hitler (és még negyvenkét történelmi alak) életének egy-egy – mondjuk így: macskás – szeletét, de az író gyakran él azzal a lehetőséggel, hogy az egész életrajzot – legalábbis a macska utáni részt – ha csak vázlatosan is, átnyújtsa nekünk. Az jól látszik, hogy Zalai gondos előtanulmányokat végzett könyve írása előtt, de azt csak alapos elemzés mutathatná ki, mennyi a valóságos és mennyi a fantázia szülte elem a történetekben. De ez mindegy is. A „Minden hétre macska” sodró lendületű, remek könyv, jó szívvel ajánlható minden macskabarátnak és macskaellenségnek egyaránt.